

Vastaus nuorisovaltuuston aloitteeseen tarpeellisten oppikirjojen saamisesta yläkouluihin

VD/1434/00.01.02.02/2019

KK/IK/KK/AH

Kuntalain 26 §:n mukaan nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kunnanhallituksen on asetettava nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä (nuorisovaltuusto) ja huolehdittava sen toimintaedellytyksistä. Nuorisovaltuusto voi olla useamman kunnan yhteinen.

Nuorisovaltuustolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä kunnan asukkaiden hyvinvointiin, terveyteen, opiskeluun, elinympäristöön, asumiseen tai liikkumiseen sekä muissakin asioissa, joiden nuorisovaltuusto arvioi olevan lasten ja nuorten kannalta merkittäviä. Nuorisovaltuusto tulee ottaa mukaan lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen kehittämiseen kunnassa.

Nuorisovaltuusto on 12.2.2019 tehnyt seuraavan aloitteen tarpeellisten oppikirjojen saamisesta yläkouluihin:

”Vantaan nuorisovaltuusto on saanut huolestuttavaa palautetta peruskouluikäisiltä nuorilta. Viime aikoina ongelmaksi on noussut erityisesti yläkouluissa lainakirjojen käyttö tietyissä oppiaineissa. Monet oppilaat ovat kertoneet, kuinka esimerkiksi fysiikassa ja kemiassa oppikirjoja ei saa ottaa kotiin, vaan niitä käytetään vain tunneilla (Koivukylän koulu 7lk). Lisäksi kielissä ei joskus ole tehtäväkirjaa ollenkaan, jolloin ei ole kappaleiden sanastoja missään.

Tämä hankaloittaa nuorten oppimista huomattavasti. Peruskoululaisia koskee kuitenkin oppivelvollisuus, jolloin materiaalit tulisivat olla jatkuvasti saatavilla. Jos jokaiselle oppilaalle ei voida jossain oppiaineessa tarjota oppikirjaa kotiin vietäväksi, niin vähintään sähköinen materiaali tulisi olla saatavilla. Tämän sähköisen materiaalin ei pitäisi olla vain opettajan laittamia kuvia oppikirjasta, sillä sellaisesta materiaalista opiskeleminen on hyvin haastavaa, ja lisäksi tämä käytäntö rikkoo kirjan tekijänoikeuksia. Täten nuorisovaltuusto vaatiikin, että Vantaalla jokaisessa peruskoulussa oppilaat saavat oppikirjat, joko painettuina tai sähköisinä, myös kotiin vietäviksi. Tämän pitäisi olla kuitenkin jokaisen peruskoululaisen oppilaan oikeus.

Lisäksi kirjojen saatamattomuus luo eriarvoisuutta pelkästään jo Vantaan sisällä. Joissakin kouluissa tehtäväkirjat annetaan jokaiselle oppilaalle omaan käyttöön, ja joissakin taas tehtäväkirjoja ei edes ole. Tämän vuoksi olisikin hyvä ottaa Vantaalle yhteinen käytäntö, jossa parhaimmassa tapauksessa kaikille oppilaille tarjottaisiin tehtäväkirjat, kuten muutama vuosi aikaisemmin käytäntö olikin.

Toivomme, että huolestumme otetaan huomioon ja tehdään vaadittavia toimenpiteitä tilanteen edistämiseksi.”

Kasvatuksen ja oppimisen toimiala toteaa vastauksenaan seuraavaa:

Maksuton perusopetus kuuluu kaikille Suomen peruskoulun oppilaille. Maksuttomuus kattaa myös oppimateriaalin. Oppimateriaalin käytöstä ja laadusta ei ole olemassa erillisiä säädöksiä. Päätösvalta

asiassa on opetuksen järjestäjällä sekä koulujen rehtoreilla heille valtuutetun budjetin puitteissa. Opettajalla on itsenäinen vastuu opetussuunnitelman mukaisesta opetuksen suunnittelusta, toteutuksesta sekä oppilasarvioinnista. Näin ollen opettajalla on myös vapaus valita, millaista materiaalia hän valitsee opetussuunnitelman tavoitteiden toteuttamiseksi. Materiaalihankinnoista ei tehdä keskitettyjä kaupunkitasoisia ratkaisuja. Koulujen toimintakulttuurit vaihtelevat sen osalta, millainen materiaalin hankintaprosessi on. Kokonaisvastuu opetusjärjestelyistä, oppimateriaaleista ja koulun toiminnasta on rehtorilla.

Tällä hetkellä Vantaalla oppimateriaaleihin ja opintoretkiin budjetoidaan alakouluihin 200 €/oppilas, yläkouluihin 230 €/oppilas. Kouluilla on vapaus päättää ostavatko ne digitaalista vai printattua materiaalia. Liikkuminen opintoretkille on nykyisin ilmaista pohjautuen HSL:n vuoden 2019 alussa tekemään päätökseen. Koulut ovat käyttäneet ns. kierrätyskirjoja niin ekologisista kuin taloudellisista syistä jo pitkään.

Ohessa esimerkki kustannuksista:

Tunnetun kustantajan yläkoulun maantiedon printti-kirja + tehtäväkirja, joka vuosiluokalle oma kirjayhdistelmä hinta 28 € + 12 €/oppilas. Tätä vastaava mahdollinen digimateriaali kolmeksi vuodeksi 18 € -

24 €/oppilas. Joissain oppiaineissa ja joillain kustantajilla digimateriaalin hinnoittelu on vuosikohtaista.

500 oppilaan yläkoulussa tämä tarkoittaisi pelkästään maantiedon kirjojen osalta noin 29 000 €/vuosi. Koulu on saanut talousarvioonsa 115 000 euron määrärahan oppimateriaaleihin ja opintoretkiin. Tämän voinee suhteuttaa siihen, jos kaikkiin oppiaineisiin hankittaisiin joka vuosi uudet kirjat.

Eniten työkirjoja on hankittu kieliin, biologiaan ja maantietoon. Seuraavina tulevat matematiikka ja äidinkieli. Muihin oppiaineisiin työkirjoja on hankittu selkeästi vähemmän. Printtikirjat pystytään kohtuudella kierrättämään 3–5 kertaa. Toistaiseksi digimateriaalin hinnoittelusta johtuen kierrätyskirjat ovat olleet kustannustehokkaampi vaihtoehto.

Lähtökohtaisesti on syytä uskoa, että tekstikirjojen kierrättäminen on perusteltua ja oppilaalla on tästä huolimatta asiallinen kirja käytössään. Koulut uudistavat kirjahankintojaan kirjojen mentyä huonoon kuntoon tai opetussuunnitelman niin edellyttäessä. Mikäli koulu ei hanki työkirjoja, kyseessä on myös yleensä pedagoginen ratkaisu. Työkirjat harvoin tukevat nykyisen opetussuunnitelman mukaisia pedagogisia tavoitteita. Opetuksen järjestäjä edellyttää, että opetuksen järjestämiseksi tulee olla riittävä tuki ja materiaalit, mutta asian ratkaisemisesta päätetään koulussa.

Maksullisen digitaalisen materiaali käyttö on vielä tällä hetkellä kohtuullisen vähäistä. Koulujen digitaalisen oppimateriaalin hankintakustannukset kouluittain per vuosi on vuonna 2019 vaihdellut 600 € - 22 000 € välillä. Prosenttiosuuksina tämä tarkoittaa maksullisten sähköisten oppimateriaalien osuus koulun budjetista vaihtelee 0 % - 0,9 %, keskiarvo 0,3 %, mediaani 0,3 % ja oppikirjojen osuus 0,3 % - 9,7 % keskiarvona 2,9 % ja mediaani 2,6%. Opiskelussa käytetään runsaasti maksutonta sähköistä tietoa ja materiaalia yhä enenevässä määrin.

Oppilaiden osallistaminen oppimateriaalin hankintapäätöksiin tapahtuu aktiivista palautetta keräämällä. Oppilaiden suoraa osallistamista ei voida tehdä, koska heillä ei ole mahdollisuutta käsitellä kaikkea päätöksentekoon liittyviä tekijöitä, kuten opettajilla on koulutuksen ja työkokemuksen myötä.

Kasvatuksen ja oppimisen toimialan apulaiskaupunginjohtajan esitys:

Päätetään antaa nuorisovaltuustolle esityksen mukainen kaupunginhallituksen vastaus.

Päätös:

Päätettiin palauttaa asia valmisteluun.

Kasvatuksen ja oppimisen toimiala toteaa vastauksenaan seuraavaa:

Opetussuunnitelman tavoitteet ovat yhdenvertaiset kaikille yleisopetuksen opetussuunnitelman mukaan opiskeleville oppilaille. Nykyinen oppimiskäsitys ei kuitenkaan lähde siitä, että kaikille oppilaille opetetaan samalla tavalla, koska oppilaat ovat hyvin erilaisia oppijoita. Oppilaan tarpeen mukaan tehdään usein poikkeavia ratkaisuja myös oppimateriaalin suhteen. Vaikka tehtäväkirjoja ei koulussa / luokalle / ryhmälle tilattaisi, joillekin sellainen kuitenkin annetaan, jotta oppimisen tavoitteet voidaan määritellyiltä osin saavuttaa.

Kaupunginhallitus 21.9.2020 § 11**Kasvatuksen ja oppimisen toimialan apulaiskaupunginjohtajan esitys:**

Päätetään antaa nuorisovaltuustolle esityksen mukainen kaupunginhallituksen vastaus.

Päätös:

Päätettiin palauttaa asia valmisteluun.

Kasvatuksen ja oppimisen toimiala täydentää vastaustaan seuraavasti:**Oppimateriaalin saatavuus kotona**

Vantaan perusopetuksen kouluissa koulut tarjoavat oppilaille kokeisiin valmistautumista varten olevan oppimateriaalin. Nykyinen opetussuunnitelma korostaa monipuolisia arviointimenetelmiä, jolloin näytön antamiseen edellyttävä materiaali on aina oppilaan saatavilla. Mikäli oppilaalla on perinteinen koe, hän saa valmistautumista varten oppikirjan koulusta.

Koulujen henkilöstölle ei ole tullut ilmi, että oppilaat valokuvaisivat kirjoja siihen tarkoitukseen, että korvaavat sillä oppikirjan. Yleistä nuorten keskuudessa on välittää toisille tehtäviä erilaisissa jakokanavissa, kuten WhatsApp. Tämä koskee pääsääntöisesti tilanteita, jolloin joku on ollut pois, kirjat ovat olleet kotona tai muuten tehtävistä huolehtimisessa on ollut puutteita tai halutaan itselle muistiin jokin mallitehtävä.

Materiaalihankintojen budjetti

Materiaalihankintoihin koulut saavat määrärahat, mutta vastuu oppikirjahankinnoista kuten muistakin hankinnoista on yksikkökohtainen. Koulut käyvät määrärahan puitteissa pedagogista keskustelua, mitä hankintoja tehdään. Opettajat arvioivat materiaalin sopivuuden oppiaine- ja tavoitekohtaisesti. Koulujen ja luokkien välillä voi olla eroja. Myös luokkien sisällä voidaan yksilöllisten oppimissuunnitelmien pohjalta tehdä toisistaan poikkeavia ratkaisuja ja tarvittaessa tulee hankkia oppilaalle hänen tarvitsemansa painetut oppikirjat.

	Useiden vuosien budjetointi	Vuoden 2020 budjetointi	Vuoden 2021 kehysvalmistelussa oli 630 000 € ylitystä, joten leikkaus kohdennettiin oppimateriaaleihin
--	-----------------------------	-------------------------	--

1–6 luokilla	200 €/oppilas	185 €/oppilas	159 €/oppilas
7–9 luokilla	230 €/oppilas	215 €/oppilas	184 €/oppilas

Alkuperäisestä vuoden 2019 opetustarvikkeet määrärahasta on leikattu 14,2 %. Tähän on päädytty seuraavista syistä:

- kevään etäopetuksen aikana digitaalisen oppimateriaali käyttö lisääntyi merkittävästi
- uuden opetussuunnitelman mukainen opetus korostaa monipuolisia näyttöjä kokeiden ohella
- digitaalinen oppimateriaali kehittyi koko ajan ja myös sen kustannusrakenne on kilpailukykyisempi
- tarjolla on runsaasti ilmaista digitaalista materiaalia
- ekologisuus ja resurssiviisaus ovat keskeisiä Vantaan ja perusopetuksen arvoja

Koronakevään aikana opettajat ovat oppineet käyttämään sähköisiä, myös ilmaisia materiaaleja ja opetuksen suunnittelua on tehty enemmän opetussuunnitelmaan pohjaten.

Kuntien välinen vertailu

Kuusikkokuntavertailusta ei saada riittävän tarkkaa oppimateriaaleihin käytettyä vertailutietoa, mutta Vertikal Oy:n tekemässä vertailusta vuodelta 2019 (liite) saa tarkkaa vertailutietoa Vantaan käyttämistä euromääristä suhteessa muihin vertailussa oleviin opetuksen järjestäjiin. Vantaa käyttää suurusluokaltaan keskimäärin karkealla arviolla saman verran resursseja oppimateriaaleihin kuin vertailukunnat keskimäärin. Osa kaupungeista käyttää huomattavasti enemmän oppimateriaaleihin kuin Vantaa (esimerkiksi Kauniainen, Espoo), osa kaupungeista käyttää merkittävästi vähemmän kuin Vantaa (esimerkiksi Jyväskylä, Vihti).

Kaupunginhallitus 14.12.2020 § 20

Kasvatuksen ja oppimisen toimialan apulaiskaupunginjohtajan esitys:

Päätetään antaa nuorisovaltuustolle esityksen mukainen kaupunginhallituksen vastaus.

Käsittely:

Kaupunginhallitus päätti muuttaa Materiaalihankintojen budjetti -otsikon alaisen ensimmäisen kappaleen viimeisen lauseen kuulumaan seuraavasti: Myös luokkien sisällä voidaan yksilöllisten oppimissuunnitelmien pohjalta tehdä toisistaan poikkeavia ratkaisuja *ja tarvittaessa tulee hankkia oppilaalle hänen tarvitsemansa painetut oppikirjat.*

Päätös:

Päätettiin antaa nuorisovaltuustolle kaupunginhallituksen täydennetty vastaus.

Merkittiin, että Vihreiden kaupunginhallitusryhmä jätti asiaan seuraavan pöytäkirjalausuman, johon kaupunginhallituksen jäsen Mika Niikko yhtyi:

"Oppikirjoihin ja -materiaaleihin käytettävät resurssit tulee palauttaa ennalleen tuottavuuskauden jälkeen 2023. Tulee huolehtia, että kullakin oppilaalla on hänelle soveltuvat oppimateriaalit. Koulujen tietokoneissa tulee huolehtia oppilaiden ikätasolle epäsopivaa materiaalia sisältävien sivustojen selailuestoista."

Liitteet:

- Nuorisovaltuuston aloite
- Vertikal oy:n tekemä vertailu

Vantaa

Muutoksenhakuohje: 3.1. Oikaisuvaatimus- ja valituskielto

Lisätiedot:

perusopetuksen johtaja Ilkka Kalo, puh. 040 707 1115, [etunimi.sukunimi\[at\]vantaa.fi](mailto:etunimi.sukunimi[at]vantaa.fi)